❁ رحلة المرجانی ❁

فاضل مرجانی‌نینك (۱۲۹۷) نچی یلده عربستان سفرنده یازنده اولغان خاطر دفترندن جمع ایدولدی. الوغ عالم مزگا بر خدمت اولسون و دوستلرغه یادکار قالسون نیتی ایله عمر صرف قیلندی. اوز طرفمزدن هم بعض شیلر درج ایدلنوب ، آرقای سزی آستینه یازلدی.

ملا رضاء الدین بن فخر الدین

« اوفـا »

باصمه اولنمشدر قزانده چیرکوف خاتونی نینك ورثه‌لرینینك طبع‌خانه‌سنده محمد جان و برادری شریف جان الکریمی‌لر نینك خراجاتی ایلان
۱۸۹۸ نچی یلده

باصمه سنه رخصت بیرلدی سانکت پیطربورغده ۱۲ نچی دیکابرده ۱۸۹۷ نچی یلده

Дозволено цензурою С-Петербургъ, 12 Декабря 1897 года.
Типо-Литографія наслѣдниковъ М. Чирковой въ Казани.

ایدلمش ایمش. امایاصوفیه‌ده دخی برخاص خرقهٔ سعادت، علم شریف، باشاق شریف، مصحف عثمانی شریف هم باردر. سلطان محمد الفاتح بن مراد رحمه اللهنی زیارت ایدوب وجامعنی هم کروب کوردك صونکره محمد رحیم افندیکا کیلوب افطار قیلدوق.

۱ ـ شوال دوشنبه کون ایرته نمازی صونکنده قایق ایله دولمه بغچه طرفینه چقوب عید شریف اوقدوق. وبوکون اردده ضیاء الدین بن عبد الرفیع المنکاری هم اسحاق دعوت ارینه باردوق ونور عثمانی جامعنی زیارت ایتدوك.

۳ ـ ده وفا جامعنده ایکندی اوقوب کیچه‌سنده شیخ سلیمان (۱) افندی‌ده قوناق اولوب صحبت ایتدوك وایکنچی کونه قدر خانه‌سنده قالدوق.

۵ ـ ده سلطان سلیم جامعنده جمعه اوقدوق. سلطان سلیم برنچی، جامعینه باروب، سلطان سلیم وعبد المجید حضرتلرینه زیارت ایتدوك. سید مصطفی بن نجیب نام کمسنه قلمی ایله، سلطان سلیم قبه‌سینه یازلمش توقز سطر بیتلرنی نقل ایدوب آلدوم. جامع ده نساء سوره‌سندن برقدر اوقدوم. جمعه صونکنده خطیب حافظ اسماعیل افندی ایله قایق ایله باروب زره‌لی مسعودیه باغره‌سنی تفرج ایتدوك. بنك باشی عارف بیك افندی، کورکزوب، تفصیل ایله بیان ایلدی. هم اوزمزه قهوه کتوروب ضیافت ایتدی. اوشبومسعودیه زرهلیسی آنکلیه‌ده اشلانوب بشیوز بنك لیرا قیمتنده ایمش. قورال واسباب قیمتلری

(۱) شیخ سلیمان بن قدرة الله الفندوزیدر. اصلی قوندز نواحی‌سندندر. قراکولده طوغمشدر. آناسی طرفندن عبید الله ایشان قراکولی ویحیی ایشان ترکمانی برله قرابتی واردر. تخلصی «نقشی» در. حالا استانبولده قرار ایتمکده‌در. ۱۲۹۸ سنه‌سنده استانبولده مهران مطبعه‌سنده طبع ایدلمش «لغت چغتای وترکی عثمانی» نام اثر مفید اوشبو کمسنه‌نك اولی‌در.

بوندن

بوندن طش ایمش . اوزفنی ایله اشنا اولمغان کمسنه ایچون بونی تعریف ایلمك ممکن دکلدر . عارف بیك بزلرنی خوش قبول ایدوب ممنونیت اظهار ایتدی . اسم لرمزنی صوراب آلدی . کلکان قایق لرمزنی قایتاررغه بیوروب بزنی شاهانه‌لق قایق لر ایله یباردی .

عسکرلر ایسه بزنی تعظیم ایدوب اوزاتوب قالدیلر . اوشبوکون شیخ محمد افندی الادرنه‌وی کا باروب ملاقات ایتدوك . موی سفید کمسنه ایکان . کندی‌نکز تشریف ایتدنکز ' بن اوزم وارەچق ایدوم ' دیدی . بو کمسنه شیخ الاسلام حسن بن عثمان فهمی (١) ننك شاکردی ایمش .

٦ ــ ده شیخ الاسلام احمد اسعد افندی حضورنده اولدوق . خوش صحبت ومجلس اولندی . صونکره عدلیه ناظری جودت پاشا (٢) حضرتلری ایله کورشدوم . تکریم ایله قارشو آلدی . بیشکطاش وبك اوغلی طرفلرینه باروب نقیب الاشراف سید سلمان البغدادی (٣) حضورینه کردم . یاش

---

(١) ابو حیدر حسن بن عثمانی بن حسن رحمه الله‌در . ترکیانك الوغ علماسندن اولوب ایکی مرتبه شیخ الاسلام اولمشدر . محمد بن علاء الدین ابن عابدین رحمه‌الله . بوکمسنه‌نی قرة عیون الاخبار نام کتابنده ذکر ایده‌در . فاضل مرجانی حقنده حسن ظنی کامل ایدوکی روایة ایدولنه‌در . بنك ایکیوز توقسان سکز سنه‌سنده ' سکسان یاشنده ایکان وقتنده مدینه‌ده وفاتدر .

(٢) احمد جودت پاشا بن اسماعیل بن علی بن احمد بن اسماعیل بن احمد در . بنك اوچیوز اون ایکی سنه‌سنده ذوالحجه‌ده وفات اولمشدر . زمانمزده مشهور مؤلف علمالر زمره‌سندن معدود بر ذات ایدی .

(٣) بوکمسنه محمد بیرم بن مصطفی بن محمدننك شیخی اولدر . صفوة الاعتبارننك بشنچی جزئی اونونچی فصلنده اسمی مذکور اولوب آخرنده ١٢٩٩ سنه ١٩ جمادی الاولی تاریخلو بر مکتوبی هم مطبوعدر .

كشى ' كوركام يوزلى ' قامتى مستقيم غايت ده ظريف واديب كمسنه ايمش .
عربى ' تركى ' فارسى ' لسانارى ايله فصيح سوزلركا ماهر ايدوكى معلوم
اولدى . بوننك حضورنده درويش بن ابراهيم الكردى البغدادى ايله هم
كورشوب بيلشدوك . اوشنداق سيد فضل بن علوى بن محمد بن سهل
الحضرمى الشافعى منزلنه واردم . اوزى سلطان حضورنده اولديغندن بزنى
اوغلى قبول ايلدى . بومجلس ده سيد عبد القادر الجزائرى ننك اوغلى هم بار
ايدى . برقدر وقت اوتكاچ سيد فضل حضرتلرى قايتوب كيلدى . خوش
مجلس وصحبت هم اولدى . شوكانى (١) ' بهوپالى (٢) لردن سوز اولديغنده
سيد فضل حضرتلرى وهابى لر ديه تعريف ايتدى لكن اوغلى ' شوكانى ننك
علمى كامل ايدوكى ايله اقرار ايتدى . اوشبو زيارت ايتدكمز حرمتلو
ذاتلرغه كندى تأليف لرمزدن هديه لر تقديم ايتدوك . اوشبو كونلرده هم
ميرزا صالح افندى ضيافتنه ده باردوق .

٩ ـ ده خارجيه ناظرى عاصم پاشا وشريف مكه اولان سيد عون بن محمد بن عون
(شريف حسين ننك برادرى اوله در) ايله ملاقات ايتدوم . شريف جنابلرى

---

(١) محمد بن على بن محمد الشوكانى رحمه الله در . غايتده عالم وفاضل كمسنه
اولوب اقران بلكه اسلافلرندن تقدم ايلمشدر . يمن ده قاضى القضاة اولوب
تصنيفاتى حساب خارجنده در . فتح القدير اسمنده دورت جلد تفسيرى
هم باردر . اتباع لرى مجتهد مطلق ايدى ديو بيان ايده لر . ١٢٥٥ سنه سنده
وفات ايتمشدر .

(٢) ابو الطيب صديق بن حسن الحسينى رحمه الله در . بهوپالده نواب اولوب
بوننك هم تأليفى كوبدر . دورت جلدده اولغان فتح البيان تفسيرى
بوننك اثرى در . ١٣٥٩ ده وفات ايتمشدر .

ترکیچه بیلسه‌ده بنم ایله عربی سوزلشدی. فائده‌لو سوزلر ولذتلی صحبتلر اولدی. غایتده عالم وفاضل ایمش. تاریخ، جغرافیه، هیئت‌دن خبردار ایدوکنی بیلوب عجبلندوم. ناظورة الحق نامنده تألیفمز وار ایدوکنی ایشتدوکنی ومطالعه ایتمیه ارزوسی کامل ایدوکنی بیان ایتدی. ولایتمزده کون، تون، قویاش چقمق وباتمق‌لری حقنده صوراشدی مملکتمزننك شاکردلری وعالم‌لری وعموما مسلمانلری حقنده کوب استفسار ایتدی. اوروپامعارفیننك خلقمز آراسنده اولوب اولمادیغی حقنده سؤال ایتدی. بن‌هم آرامزده اولغان علم‌ننك مرتبه‌سی، درس روشلری حقنده معلومات ویردم. هنرعلماری‌ننك آز ایدوکنی، اولغانلری هم قاعده‌سز وتطبیق‌سز ایدوکنی حسرتلنوب بیان قیلدوم. هیئت‌جدیده بر «مقاله‌م» وارلغندن خبر ویردم. بونکا قارشو بیله ایسه، مذکور مقاله‌نکز ایله ناظورة الحق‌نی قزانغه قایتقاچ بنکا یبارنکز دیدی. دخی‌سز اوزنکز ترکی وقوم‌نکزهم ترکی ایمدی، آنلر ایچون یازلان کتابلرننك ترکی تلنده اولمغی لازم ایدی؛ اماسز اثرلرنکزنی نیچون عرب تالنده یازاسز؟« دیدی. جوابنده» عرب لسانتی علمامز وشاکردلرمز بیله‌لر، اوشنداق باشقه ولایتلرکا کیتسه‌ده بلکه قاراوچی‌لر اولور ظن ایدوب عربی یازامز «دیدم. بوسوزمزنی موافق کوروب بلی عرب لغتی مشترك لساندر، دیدی. چقارغه رخصت صورادغمده بوصحبتدن طویمادم قایتونکزده تکرار کیلونکز دیدی. عصر سعادتدن براق قالمش ایسه‌کده الحمدلله شریف ذریتنی کوروب مجلسدش اولمق بزه هم نصیب اولدی؛ دیه خطاب ایتدکمده غایتده ممنون اولدی. چقدقمده اورننددن طوروب برقدرمسافه اوزاتدی.

قولنی آلوب اوپدم واثرلندیکم حالده وداع ایلدوم. بو وقتلرده معارف ناظری منیف پاشا معزول اولدی. شوال – ٧ – ده صدر اعظم قدری پاشا معزول اولوب ' سعید پاشا نصب اولندی.

١٥ – ده پاپور ایله استانبولدن آیورلوب اسکندریه کا یوللاندوق. کلیبولی چناق قلعه ' مدللی ' نی اوتوب ازمیرده توقتادوق. توقتاغان وقتده ایرته نمازی اوقوب تمام ایته‌ش ایدوك. شوشی وقتده بر ایرانلی کیلوب بندن قبله صورادی. بن کورکزکان طرفغه قاراب ایکی رکعت نماز اوقدی. قیامده قوللرنی کندوك آستوینه قویب ایکنچی رکعتده الحمدکا قل هو الله سوره سنی قوشدی ورکوعدن مقدم قنوت اوقدی. اولتوردقنده ابن مسعود (رضی الله عنه) تشهدی کبی اوقوب لکن اوّلکی تشهدده « وحده » کلمه سنی آرتدردی.

ازمیر

١٢ – ده ازمیر شهرینه چقوب تفرج ایتدوك. اسکله سی کوزال اولوب بونغان تاش جایولکان. خوش مسافرخانه لری وار. تیمر یولنده بر آت ایله ترامو ی یوریدر. آندن باشقه تیمر یوللری وکوزال دکانلری وار. ایشاك ' قاچر ' دوه لر ایله اوشنداق آربه وحماللر ایله هر تورلی نرسه لر تاشوب یانه لر. فایتون وکاریته لرده بار دیدی لر. بیك زینتلی سوداخانه لر وماشینا و فابریك وزاودلر وار. یوزم ' انجیر ' پورتقال ' وغیر نرسه لری بیك اعلا هم فروانلق. ایتدنك بخشی سی کوب. مسجدلر وکیسه لری کوب وکوزال ایمش. کینك اورام لری بار ' کوبرا کی تار ایکان ' لکن جمله سینه تاش توشلکان قاپق ایله باروب کیلمك بیك ارزن. یولده اجی دنك سیف الله بن علی نام کمسنه اوچراب دلیل اولوب سیاحت ایتدردی. هم بر موی سفید کمسنه ایله

کورشدروب، یرداش‌مزدیدی • بوقارت قورقورچیکوب حضور قیلوب اوتورمقده‌ایدی • حال صوراشقان‌صونك بوکمسنه، ضیاء مضافاتنده قشمان امامی شراف‌الدین بن فخرالدین‌نینك عمی شمس‌الدین حاجی ایدوکی معلوم‌اولدی • ۱۲۴۸ نچی‌ییلده بخاراغه باروب بیش‌ییل توردیغی بعدنده بوشهرکا کلمش‌ایمش • بالالری واحفادلری هم اولمش • دنیاسی ایرکن واسبابی‌مکمل ایدوکنی بیان ایتدی • دخی برای قصبه‌سی یاننده توغای اولی‌نینك حسن‌یار بن شاه مردان نام‌کمسنه کیلوب کورشدی • دلیل اولغان سیف‌الله‌افندی کوستنجه‌دن هجرت ایتدوکنی سوزلدی، اوّلده بای ایدوم حالا فقیر اولدم‌دیدی • جمعه‌اوقورایچون مسجدکا کردوك • تحیة‌المسجد نمازنی اداءایدوب برجزء قرآن‌شریف‌اوقدم • اوقدقم قرآن‌شریف‌غایتده خوش خط ایله یازلمش ایدی • بیت آخرلرنده آیت تمام‌ایدولکان لکن رسمی‌سقیم اولوب وقف‌لرهم‌رعایه ایدولمکان‌کورلدی • هود (علیه‌السلام) سوره‌سنده « ولا تمسوها بسوء » آیتده « لا » کلمه‌سی قالغان هم « ولا ترکنوا الی الذین‌ظلموا » آیة کریمه سنده « الذین » اورنینه « الله » لفظ شریفی‌یازلغان‌ایدی. بوایکی‌یانکلش‌نی توزاتدم. بو وقتده برکمسنه سندره‌دن‌چقروب کهف سوره‌سنی اوقدی. کرچه وقف‌لرنی رعایه ایتمای ومدلرده‌افراط ایتسه‌ده، باشقه‌جهت‌لری خوش ایدی. مناره اذانی وقتنده اوزساعت‌لری هم بزم‌ساعتمز آلتی‌غه اون‌دقیقه یتمکان‌ایدی، امامنبر اذانی وقتنده آلتی‌نی‌صوقدی. منبری اون‌دورت باسقچ ایدی. خطیب، قولینه بر نرسه‌ده توتمای منبرنینك‌یارومده باسوب ایکی‌قولنی ایکی‌یانی توتقاغه قویوب اوقدی, فرض‌ده انا اعطینا ایله قل هو الله سوره‌لرنی قوشدی •

احتياط الظهر نمازنى هم اوقمادى . كرچه جمعدنى تكرار ايتمادى ايسه‌ده «نشهد» ديو توارثكا خلاف قيلدى . از مير جامع لرى بزم مقه برله ابره‌دن (٣٩٥) ننك سكزدن برسى قدر مولده‌در . بونده جامع لرننك محراب لرى اوستونده « فلنولينك قبلة ترضيها فول وجهك شطر المسجد الحرام » آيتى وديوارلرنده « ان الصلوة كانت للمؤمنين (١) كتابا موقوتا » آيتى يازلمشدر . اذاندن مقدم مؤذن لر صلوات ايته‌لر ، اما استانبولده فرض دن مقدم اوچ مرتبه اخلاص سوره‌سى اوقى لر . جمعه‌دن صونك قراءت اوقلمايدور .

١٢ ــ قوياش بايوغان وقت‌ده از ميردن كيتدوك . آندن سافزغه ، آندان يونان ننك معمور شهرلرندن برسى اولغان « شبره » شهرينه باردوق . استانبول اهالى سندن بر يكت ايله بيلش اولوب تمام عربى سوزلب باردق . حسن خلق وعقل هم فراست صاحبى ايدى . مصرده دولت خدمتى ايده‌من ديدى .

﴿ اسكندريه (٢) ﴾

١٧ ــ ده پاپوردن توشوب قولدش باى بن كمال الدين البخارى كه نزول ايتدوك . بونده جامع لر بيك كوب اولوب مشهورى ، امام بوصيرى جامعسيدر هم‌ده بو جامع بيك گوزال وسلطنتلى در قبه‌سى آلتى چوين باغانا اوستونده‌در يخشى پالاس لر توشلكان‌در . اورام لرى ننك كوبى طوغرى هم تيكز اولوب تاش تزلكان‌در . فايتون وآربه‌لر بيك يخشى . خلق بيك كوب اولوب عربى سوزاشه‌لر . اخشام اوقورا ايچون كردكمز مسجدده شافعى لر ، فرض دن مقدم

---

(١) آية كريمه ايسه « على المؤمنين در » بو اورنده بلكه سهو قلم ايله للمؤمنين يازلمش اولسه كرك .

(٢) بو شهرنى اسكندر رومى بناء ايلمشدر . بو كمسنه‌نى اسكندر يونانى ديب هم ايته‌لر . هجرةدن توقز يوز اوتوز بش سنه مقدم كلمش بر مشهور پادشاه‌در .

ايكى

ایکی رکعت نفل اوقدی‌لر. فرض نمازنی تمام ایتکاچ هرکم اوزی سنت‌نی اوقوب چقوب کتدی‌لر. امام ایله برکالب دعاء ایتمك اولمادی. بو شهرده ' دنیـال (علیه السلام) لقمان الحکیم ' اسکندر ' سعد بن ابی وقاص ، شهیدلری ' دیب عوام الناس ' زیارت ایدوب یوری لر .

۱۹ ـ ده ابو العباس جامعنده جمعه اوقدوق . خطیب ننك قولنده خنجال ایدی حمدنی برکنه مرتبه ایتوب شهادتنی‌هم « اشهد » دیو مفرد صیغه ایله ذکر ایتدی . خطبه‌سی کوزال ایدی . فرض‌دن سلام ویروب بر طرفغه توروب کیتدی.

۲۰ ـ ده تیمر یول ایله مصرغه کیتدوك . اورنمز ایکنچی درجه‌ده ایدی . نیل یلغه سندن تیمر کوپردن اوتدوك . هر منزلکا یتکانده ' فلان منزلکا یته‌مز ' دیب قچقروب باره‌لر ایدی مسقوف ایله آدیس آراسنداغی یولده تلغرام باغانه‌لرینه قویلغان رقم لرنی اوقوب باره‌در ایدوك . اما بو یولده آلای اوقورغه ممکن اولمادی بلکه باغانه‌لری کوزکه چاغلوب غنه قالادر ایدی . قزو وتیز یروندن عجب ایتدوك .

﴿ مصر القاهرة ﴾

۲۵ ـ ده قاهره‌کا یتوب حاجی کمال الدین حجره‌سینه نزول ایتدوك حجره‌سی بیوك ایدی ، قرق سکز باسقچ سانادم . مصرده الوغ بنالر بیك کوب . بو جمله‌دن برسی محمدعلی پاشا جامعی‌در . بو جامع گرچه استانبول جامع‌لری کبی زور دکل ایسه‌ده ' مصنع ومکلف وذینت‌لو اکده بیان ایدرلك دکل . ایچی وطشی تمام مرمر تاشندن یونوب اشلنکان . عقیق (احمر) مثالنده قب قزل‌در . قبه‌سی تمام آلتونلنغان دور . دیوارنده عربی ' فارسی

یازولر و شعرلر کوب در . بعضی لرنی نقل ایدوب آلدوق (١) کوشکنی هم کروب کوردك . آنده حمامی و کنیفی هم باغچه سی بار . بولمه لری بیك کوب . هر قایوسنده اعلا پالاس لر جایولگان . اوستال ، کنافی کروات ، کوزکی لری هیچ بیان ایدرلك دکل . اوزی ننك (محمد علی باشا) تربه سینه کروب دعاء قیلدوق . جامع طرفندن قاراغانده مصر شهری تمام کوره در . نیل یلغه سی هم جایلوب یاته در . آندن جامع الساریه کا و آندن سادات بکریه کا واروب زیارت ایتدوك . اوشندان شیخ شاطبی حضرتی ننك قبرنده دعاء ایتدوك . بونلردن باشقه معروف عالم لر ومشهور ایرلرننك خصوصـ شریف لر وسیدزاده لرننك قبرلرینه باروب زیارت قیلدق . وتورلی جامع لرنی یوروب کوردك .

٢٢ ـ ده دوشنبه کون مصردن محمل (٢) شریفنی ، توب آتوب ، موسیقی اوینات ، بارابانلر صوغوب ، غایت ده سلطنت ایله اوزاتدی لـر . اون ایدی دوه ایله یباردی لر . بوندن صونك بر فرانسز آلتونینه فایتون یاللاب اهرام (٣) غه کیتدوك . اهرام لر کوب اولسه ده اوچ عدد اولوغ لری

(١) نقل ایلمش شعری اوشبودر : وهل یاصاح یعرب عن علی : مؤثرة دون البناء المشید ، فدع قصر عمان او اهرام هرمس : وایوان کسری ان اردت تهتدی ، ودع ارما ذات العماد ونحوها : وعرشا لبلقیس کصرخ ممرد ، ودع اموالشام وانزل بمصرنا : وبادر الی هذا بایماء مرشد ،

(٢) مصر القاهره خصوصنده یازلغان کتاب لردن بو محمل ننك کعبهٔ شریفه کسوه سنی بولگان محمل ایدوکی فهملنه در . مذکور کسوه نی اوزاتقان کون ده مصر اهلی ایچون بیرام اوله ایمش .

(٣) فرعون لرننك مزارلرینه بناء ایدلمش اولوغ بنالردر . مصرده اوتوز توقز عدد اهرام وارلغی روایة ایدولنه در .

اورنده‌در . بزلر اینك الوغ‌ننك ایچینه كردوك . توبی كینك اوچی
تار اولوب یراق‌دن آرش كیبانی روشنده كورنه‌در . اما اوزی بیك بلند‌در .
طشندن اوچ طرف‌دن جیاو باروب ماسقچ بصالغان . اونبش آرشین
مقداری . مذكور باسقچ لردن بنكان صونك ایچینه كرله‌در . كركان
صونك كاها توبان توشوب كاها دوغری باروب بر بولمه‌كا كرله‌در .
شول بولمه‌دن طشغه چقارغه ایكی یول بار . بوننك ایچنده یوروب
كوركان صونك خرمه ایله تاری ایكمكی صاتوب آلوب آشادم
نیل بوینه اوتوروب صو ایچدم . شهر ایله اهرام آراسی ساعت یارم‌لق
مسافه‌در ; اون‌اوچ چاقرم‌اولور دلیللرینه ایكی‌تنكه هدیه ویردوك .
یولنی دانبه مثالنده كوتاروب اشلكان . هر اوچ آرشین‌ده آغاچ
اولتورتقان‌لر . یول بوینده عسكریه یورتلری اولوب
باغچه‌لری كوزال‌در . احاطه‌لری تاش‌قیمه وتیمر راشتكه اولوب قابقه لری
تیمردر . آرادن‌اوچ قاتلی بر بنانك برقاتنده اوچ یوز ترزه ساناد‌م .
بو سفرمزده محمود بك الفلكی‌كا قوناق اولدوق . عالم ومتواضع مجلسی
خوش كسنه تابدوم . بوامزده‌ابراهیم باشاننك تمثالنی كوردك . بیوك
تاش‌اوستینه چوین آت‌غه بندروب‌چوین‌دن قویوب قویغان . بر قولنی
سوزوب بر نرسه كوركزوب توره‌در . سقالی آغارغان باشینه‌فس كیكان
٢٣ ــ ده تیمر یول ایله سویس‌كا سفر ایتدوك . زقازیق اسماو اورنده آربه‌نی
آلماشدردی لر . مصردن چققان آربه‌مزننك نومیری (١٥٤٧) اولوب

مو نکفبسی ننك نومیری (١٧٧) ایدی • روسیه آربه‌لرنده سکسان سکز
کشی‌لك اورن اولوب) پیچ اولمغان سببلی بونداغی آربه‌لرده توقسان آلتی
کشی‌لك ایدی • اسکندریه ، مصر ، سویس تیمر یولی اوستونده زاودلر
کورلوب قاله‌در • مصردن کیتکان کونده سویسکا باروب یتدوك .

سویس

سویسده حاجی علی‌الحنواقندی‌غه توشدوك . بونده اوچ کیچ قوندوق •
ایلولده‌ی (سنتبر) ننك ١٨ نده اخشام صونکنده دینکزکا کروب غسل قوبندوق .
بوشهرده قبط هم نصاری‌لرغه خاص اوچ بیعه واهل اسلام‌غه خاص بیش
جامع واردر • برجامع‌غه کروب نماز اوقدوق . ایکی باسقچ ایله‌منه‌در . بر
باسقچی اون اوچ قدم ایدی . اخشامده شمع (شم) یاقمای‌لر ایکان •
٢٦ ـ ده پاپور ایله یوللاندوق • ایکنچی کون ایرته نمازی صونکنده اوستومده
بالفور بر قات جیلان اولدیغی حالده ، صو باسقچینه باسوب یوسن سوره‌سنی
اوقوب یلردم .

ینبع

٢٩ ـ ده ایرته ینبع بلده‌سینه چقوب احمد بن علی اسملو کمسنه‌کا توشدوك .
ایکی مجیدیه‌کا بر قوی ساتوب آلدوق . عرب‌لر : بلح دیب خرمه ، خبز دیب
نان ، فطیر دیب بلن ، سمك دیب قزل ، زنکار ، یاشل ، چوار توسلی بالق‌لر
کیتروب ساتوب یوردی‌لر . عرب خاتونلری . کوزلرنی ، بورن‌لرنی آچق
قالدروب اوچ پوچماقلی قارانرسه‌نی یوزلر ینه قاپلاب یوری‌لر . اول نرسه‌کا

دورت

یورت آلتون یاکه آلتون لنغان کموش تزکان اوله در . دغی الوغسی بزننك اون ایکی مثقاللی اولچاو کبك . قالغان لری بری برندن کیچکنه مثقاللقلر روشنده نرسه لرنی مانکلای لرندن بورن اوچلرینه قدر تزوب توشرکان اوله در . موین لرنده اوچ یاکه دورت قات مرجان یاکه صدف کبی نرسه تزوب سالغانلر باش لرینه بورکانکان لر . بو بورکانچك کو براك قاره توس ده اولوب اباقلرینه قدر قاپلاغان در . اما خادمه لری ننك یوزلری وکوکراکلری آچق و آیاق لری یالانغاچ اوله در . بعض لری کیچه ده شعر هم ایته لر . ینبع ده خاتون لر حتی کیچکنه لری ده اورام غه چقمای لر ، کشی کا کورنمای لر ، تاوش لرنی ایشتدرمای لر ایکان . ینبع اسکله سنده چیت کا تاش تزکان . اورام ده دینکز بو یلاب نچه اورنده بغدای اویوب قویغان لر ، کچه آشامامون دیب (١) عرب لر بغدای ننك اوستو ینه منوب اولتورغان لر . ینبع ده چبن بیك کوب لکن اچی تشلمای لر . بولمه مزکا بر کمسنه کروب چای ایچوب چقدی بونی کورب مصردن کلکان چرکس شاکردلری عجب ایدوب ماشاء الله اول ابراهیم پاشادیدی لر . ینبع ده آی کورب هم تکمیل ایله ذوالقعده باشی چهارشنبه کون اولدی . ٢ ـ ذوالقعده ده فیض الله هم زین الله لر ایله قبرلك کا باروب حاجی حسین (٢) بن یوسف قبرنی ازلب ، تاش لرنی تفتیش ایدوب یوردك . لکن

---

(١) آنده هم کچه خوفی بار ایکان

(٢) بوکمسنه قزان ننك ایسکی فکرلی یعنی ولوسپید طائفه سینه باشقه اولان لردن در . ینکل ترکلیك ایدوب وکوب مال نی اوزی تاپوب وارثلرنی بای قالدرمش وخیرات ایچون کوب مال صرف ایلمشدر . بننك ایکیوز ـ

یازغان تاش‌لردن تا،ا آلمغاج بر قبر نی اوشبو اولسه کرك دیب قرآن اوقوب باغشلادوق . الله‌تعالی قبول وروحنی شاد ایلسون .

٣ـ ده جمعه اوقدوق . خطیب ' الحمد نی برکنه مرتبه ایتوب ' مفرد ایـله « اشهد » دیدی . خلیفه‌لر (رضی‌الله‌عنهم) نی ایکنچی خطبه‌ده ذکر ایتدی . یخشی ومرغوب هوش‌ده اوقدی .

٤ـ ده راشد ' عید (٢) اسملو کمهنه‌لرنی دوه‌لری ایله یالـلاب مدینه‌گا کیتدوك . دوه بـر ساعت‌ده بنك اوج یوز آلتمش آدم آتلی ایمش . اما شام کروانی‌ایله واردقمزده شام دوه‌لری‌نـنـك بنك اوج یوز آدم آتلادقلرنی سانادوم . صحراده الوغ وسانچکلی آغاج کوروب برعرب‌دن اسمنی‌صورادم « شیر » دیدی ' ینه قایتاروب « طلح » دیدی . بئرسعید دیکان منزل‌گا ینکاچ خسته‌لندم .

٧ـ ده جدیده‌ده اولدوق . بـونده بیوك تاو باشدن چیشمه اولوب آغوب چقغان صوبار ایکان . صوی اسمی هم قونلی :ولوب آغه‌دور . بعض‌لر بونی زبیده (١) بورتکان صودیب روایت ایتدی‌لر . ایرته

سکسان برسنه‌سنده حج‌دن قایتونده‌وفات‌در . ملت نی اونتمغان بای‌لرنی ملت هم اونتماز . شونـنك ایچون فاضل مرجانی هـم ازلمشدر . بزدن صونکقی‌لرده اونتماسونلر ایچون بزهم بواورنده یازوب قالدره‌مز .

(١) عجب مبارك اسم‌لر دوغری کلمش ایمش .

(٢) بوزبیده ' هارون‌الرشید خلیفه‌نك خاتونی‌در . کوزال‌لکده ' فصاحت وبلاغت‌ده نظیرسز اولمشدر . اوشنداق تقوی ودیانت بابنده برنچی درجه‌ده اولوب سخاوتی هم فوق‌العاده‌در . عین زبیده اسملو بلغه‌نی حجازده بورتدکی کبی تبریز شهرنی هم بناءایلمشدر ١١٩ هجری‌ده‌وفاتدر .

نمازنی

نمازنی اوقوب آزراق یوقلاب هم تیرلکان ایدم شونده حاجی اشمحمد اسملو قزاق کیلوب قولمنی آقرن غنه هم اوزالاب اودی . شونده قولم هم بیك راحتلندی . صونکره مدینه اهلندن حاجی شعبان بن عبید اسملو کمسنه برلیمون کیتورب دخی آق بن صوراب آلوب آنی برنچه قات ایدوب یدی اورندن تیونلاب رقیه قیلوب اونك قولمه بیلادی . ایبداش لرمز ' بو ذاتنی ینبع ده ابراهیم پاشا ایله کرکان ایدی دیدی لر ' لکن بنم خاطرمده قالمغان ایمش . بوکمسه ننك برکاکوب فائده سی اولدی . خصوصا دوه چی لرکه « بونلر یخشی کشی لر ' خدمت ایتونکز رنجتمانکز » دیب تأکید ایله تنبیه قیلدی . اوشبوکون مواده ملایم اولدی هم آزراق ینکلیکان کبك ده اولدم .

۹ ــ ده بئر عباس ده بزم اوستومزکه ' مکه دن چقغان قافله کیلوب توشدی . ینبع ایله مدینه آراسی بیك تیکیز تیمر بولیاکه ترامو ی اشلاتورکه بیك ممکن هم اونکفای . چیت ده بولغان عرب قریه لرنده ایرته نمازینه ایتکان اذان لری شاولاب ایشتولوب توره در .

۱۱ ــ ده مدینهٔ منوره که یتوب قربان علی (۱) حاجی تکیه سینه توشدوك . بنی «سدیه» دیکان نرسه که اولتورتب دورت کشی کوتاروب آلوب کردیلر .

مدینهٔ منوره

۱۳ ــ ده دوشنبه کون اویله نمازندن مقدم حرم شریف که باردم . روضهٔ

(۱) قزان ننك معروف سوداکرلرندن قربان علی بن مرتضی بن اسماعیل بن یوسف ابن برنای در . علم ایله مالنی جمع ایلمشدر . کرچه داچه بناء ایلمدی ایسه ده مدینه ده الوغ تکیه صدقه ایلمشدر ۱۲۶۶ ده حج ایدوب ۱۲۷۵ ده وفات وقزان ده مدفون در .

مطهره‌ده ایکی رکعت نماز اوقوب مرقد شریفکه و باشقه اورنلرغه زیارت ایتدوم . بر اسطوانة استوننده اولتوروب حال جیدوم . یاروم ساعت صونکنده اذان اوقلدی . محرابغه یاقن اورنده نماز اوقدوم .

١٧ ـ ده ایرته نمازینه باردم . شافعی، مالکی، حنفی، لر جماعت اولوب مذکور ترتیب ایله اوقدیلر . جمعه ده هر ایکی خطبه‌ده « اما بعد » نی ایتوب خلیفه‌لرنی ایکنچی خطبه ده ذکر ایتدی .

٢٥ ـ ده عزة الله بن عبد المجید الشردانی دعوتینه اجابت ایتدوك . بیك اعلا پلاو، اوبرا، ایت، چای ایله ضیافت ایتدی . استانبولدن چقدن صونك بو روشده لذتلی نعمت ییدیکمز یوق ایدی . اوشبو کون اخشام نمازندن مقدم، بن فقیر کثیر الوزر والتقصیر آق جبه کیوب، بیلمه‌یاولق بیلاب حجرة السعادةکه کردم . بر نیچه قندیللرکه سراج یاندردم . رسول اکرم افندمز (صلی الله علیه وسلم) که وحضرت فاطمه‌غه سلام ویروب دعاء قیلوب چقدم . ایکنچی کون ایرته نمازنی شافعیلر ایله اوقدوم . مسجد شریفکه خاتونلر هم حاضر اولالر .

٢٢ ده ـ مدینه‌نك باب الشام اسملو قاپوسندن چقوب حضرت عثمان قبرسینه باردوق . شونده هم شام قافله‌سنی قارشو آلورغه دیب مدینه حاکمی صدقی پاشا چقمش ایدی . یخشی پالاسلر جایولگان ایدی . مکه مکرمه دن شریف عبد المطلب طرفندن وکیل اولوب شام قافله‌سینه قارشو کیلگان ذات اولتورغان ایدی . بوذات اوزی شریفلردن هم

شریفی عبدالمطلب‌ننك کیاوی‌ایمش . صفی پاشا ایله کورشدوك .
الاس‌غه اولتورتوب قهوه ایله ضیافت ایتدی . اوشبو مجلس‌ننك مهابت
سلطنته کونکلم طولدی . اوزمنی ضبط ایده آلمای یغلادم .

مدینه منوره تیکز اورنده تاولری هم تاشلی‌دکل . توفراقی قزلراق لکن
اق دکل . هواسی‌خوش‌هم ملایم . آرپا ویاسمق کبی نرسه‌لرنی ساهوب
وسدره‌لر . مدینه‌ده بیك فروان‌لق . رمان ، خرمه‌لری بیك اعلا .
نان بیك ارزن . ایت اوچسز . فاتق لذتلی ، سوت کوب . لیراء‌مسابی
ایله استانبول‌ننك برغرشی بونده غرش یارم قیمتنده استعمال‌ایدولنه‌در .
شام قافله‌سی‌ننك آت‌لری یخشی ، دوه‌لری ایری . تعت روان وغیر
اسباب بیك مکمل . مدینه‌ده اولغان‌حرمتلو اورن‌لرنی ومبارك‌مشهدلرنی
وروب زیارت ایتدوك ودعاءلر قیلدوق . دوست‌لر واحباب‌لر ننك
ضیافت‌لرنده اولدوق . مدینه ننك اکابرلری ایله کورشوب صحبت
ایتدوك . معارفه پیدا قیلوب استفاده ایلدوك . بوجمله‌دن حسن فهمی
بن عثمان ابوحمیدردر . (۱) ودخی شیخ محمد مظهر (۲) بن‌احمدسعید
الهندی الحنفی‌در . دخی شیخ آخوندجان بن‌عبدالهادی البخاری(۳)در .

(۱) بوکمسنه‌بولوب‌اوتمش‌شیخ‌الاسلام‌دور . ترجمه‌سی ذکر ایدولدی .
(۲) مشایخ نقشبندیه‌ده معروف ومشهور ذات ایدی . بنك اوج یوز
برنچی سنه‌ده وفات ایتمش‌در .
(۳) بو کمسنه عالم وفاضل برذات اولوب حاضرنده طائف‌ده سلامت
دیب بیله‌مز .

ابراهیم افندی شیخ عبد الجلیل المدنی سید عبد القادر بن احمد الحنفی الطرابلسی مفتی محمد الرویلی ،

موسی افندی مدرسه کیلار امینی شیخ خلیل بن ابراهیم افندی ، محمد عماد الدین النورکابی ، وغیرلر . شیخ مظهر حضرتلری ، جمعه دن صونك قبر شریف قارشو توروب بنم ایچون خیر دعاء ایلدی .

۲۵ – ده شام کروانی ایله مدینه دن سفر ایدوب آیورلدوق . ذوالحلیفه (۱) دیکان اورنده احرام قیلدوق . قافله ده حج امیری سعید پاشا ایدی توفنار وکیدر ایچون هم هر نماز وقتی ایچون توب آتالر . نظام عسکری کیچه ده قراول توره در .

۲۸ – ده (۲۱ تشرین اول) جدیده دن اوزدوق . بونده خرمه باغچه لری کوب ، مسجد ومناره لری بار . اوشبو کون بیك قزو اولدی . قاب ایچنده بولغان قاتی شمع (شم) اریدی . طسمت لر . توتا الماز درجه ده قزدی .

۲۹ – ده صفراءم بدردن اوتدوك . صفراده خرمه لی کوب . مسجد لر بار . کوب نرسه کتوروب ساتدی لر . بدرده هم بالق ساتوب یوردی لر . شونك ایچون دینکزکا یاقن در دیب ظن ایتدوك . بدردن اوزغاج اونك طرف ده اولغان تاولار بتدی . صول طرف ده اولغان لری هم یراقلاندی . آیاق آستی قم غه ایلندی . بیل ایله دینکز هواسی کیله ایدی . ۳ ذوالحجه ده (۲۵ تشرین اول) رابغ غه یتدوك . خاتونی قزی وجمله اهالیسی قافله کا

---

(۱) بو اورن نی حضرت علی کا نسبت ایله بئر علی دیب هم ایته لر .

قارشو

قارشو چقغانلر ایدی . عسکر موسیقی اوینایب کردی . بازارنده قافله
باقینه کراکلی ترسه کوب ایدی . بو رابغ شام اهلی ننك میقاتی اولغان
جحفه (١) دوغرسنده ایکان . شوننك ایچون مدینه خلقی ننك کوبسی
شواورنده محرم اوللر ایکان . بو عمل ننك درستلکینه امام اعظم (رحمه الله) دن
روایه هم بار ایکان . وادی فاطمه اسملو منزلده وقتمزده بیك بولوت هم
مل اولدی . کوك کوکراب یاشن یاشنلدی ، ازراق بغمورده بولدی .
ـ ده چهارشنبه کون (٢٩ تشرین اول) مکهء مکرمه کا کردوك .

مکهء مکرمه

لازم وتیش اولغان مناسك وعبادت لرنی سلامت لك ایله قیلدوق .
١ ـ ده احرامدن چقدوق . اما عجم لر بزدن صونك عرفات ده دخی بر کون
یالوب اونبرنده احرامدن چقدی لر شریف عبد المطلب حضرتلری سیاست
بله یوردی بارغان اورنلرننك توبلری آتلوب نظامی عسکر موسیقی اوینای
قارشو آلهلر ایدی . مسجد الحرامغه «باب عتیق» دن کرکانده اون ایکی باسقچ
وبان توشلوب کرله در . کعبة الله ، جنوب کارکن یمانی زاویه سی ایله توره در .
ترمین ده حج وقتنده اخشامدن مقدم سراج (شم) یاندره لر . بیت الله ده توت
ویچه یاندرلوب ایرته نمازنی صونکنده سوندرله در . ایرته نمازنی
شافعی مالکی ، حنبلی ، حنفی ، اوشبو ترتیب ایله اوقی لر . اما حنبلی لر بیك
ده ازاوله لر . هم مکه ده کنه ایرته نمازنی اوزلری اوقی لر . اوشنداق مالکی لرده
عصر نمازلرنی غنه اوزلری اوقوب باشقه لرده کوبراك حنفی کا ایاره لر .

(١) جیم صونکنده حاء ایله در . قدیم اسمی « مهیعه » ایدی .

مدينه‌ده‌حنبلی‌لرگا مخصوص جماعت نمازی یوق . حنفی ومالکی مؤذن‌لر
ربنالك‌الحمد » وشافعی‌لر » سمع‌الله‌لمن‌حمده » دی‌لر . مالکی‌وشافعی
قامت کلمه‌لرنی برارکنه ایتوب مالکی‌لر قیام‌ده قوللــرنی یبارو
توره‌لر شافعی لر کوکراك آستوینه باغلای‌لر هم رکوع غه بارغاند
قایتقانده قول کوتره‌لر وایرته نمازی ننك ایکنچــی رکعتنده رکو
مونکنده « اللهم اهدنی . . . » دیکان‌قنوت دعاسنی‌جقرب اوقی‌لر . د
امام‌آرتنده‌قرأت‌قیله‌ار . اماایرانی‌لر ، تکبیرلرنی‌جقروب‌آیتوب‌قوللر
قولاق یومشاغی برابرینه کوتاره‌ار . تکبیر تمام اولدیغی ایله ق
باغلاب، جهریه‌نمازلرده بسم‌الله‌نی‌فاتحه‌دن‌هم سوره‌دن‌مقدم‌جقروب‌ایته‌ل
هرایکی‌رکعت‌ده‌اخلاص سوره‌سنی‌اوقی‌لر . رکوع‌ده « سبحان‌الله » دی
اوچ‌مرتبه‌وسجده‌ده « سبحان‌ربی‌الاعلی وبحمده‌اللهم صل‌علی محمد وآل
دیب‌ایته‌لر . سجده‌دن تورغانده قوللرنی‌برازکوتاره‌لر . قراءت‌لر
سارت‌قراءتی‌قبیلندن‌ضعیف‌در. لکن‌هرآیة‌ده‌وقف‌ایده‌لر. اذان‌ایتدوکلرن
سنت وتر اوقدوقلرنی کورمادم (۱) .

۱۹ــده دوشنبه کیچه‌سنده‌یستودن‌مونك‌بن‌فقیرهم فیض‌الله ایله زین
برابرکعبة‌الله ایچینه‌کرمك‌ایله مشرف‌اولدوق . مکهٔ‌مکرمه‌ده محمد بن‌عل
بن‌ابراهیم‌النازلی، رحمة‌الله‌بن‌خلیل‌الرحمن‌الهندی، محمد‌بن‌احمد‌القونیو

---

(۱) کوردکمز شیعه کتابلرنده اذان‌واقامة‌ننك‌سنت ایدوکی بیان‌ایدلمشدر. ف
اذان‌واقامتلرنده‌ازغنه‌باشقه‌لق بلردور. شوننك‌ایچون بوخصوصده اوزلری‌ننك
کتابلرینه مراجعت لازم اولور .

ایله

یله کورشدم . محمدبن احمد القونیوی اوزی ازلب کیلدی ' صحبت ایدرکا مشتاق ایدوم دیدی . قزان وبخارا علماسی وباشقه احوال حقنده کوب نرسه‌لر صورادی . عربی سوزلشه‌در . قیافتی وباشقه حاللری عرب علمامینه بیك اوخشاغان ایدی . اماشیخ رحمةالله ننك مدرسه سینـــه اوزم باروب کورشدم . برادرم صدرالدین نی ' تاوایلی ننك کمال الدین نی یولداش ایتکان ایدم . اوشنداق نجم الدین ' صلاح الدین ' طرخانلی ضیاالدین احمد (۱) افندی ار هم برکا باردی ار . رحمةالله افندی شادلق وبیك ممنونیت ایله قبول ایتدی . چای حاضرلتدی . خطاب لرنی «سیدی» کلمه‌سی ایله قیلدی . صحبت مز خوش مجلس مز فائده‌لی اولدی . عرب وفارسی سوزلدی بر نسخه «ازالةالاوهام» وبیش نسخه «اظهار الحق» (۲) کتابلرنی هدیه ایتدی . اظهارننك دورت نسخه‌سنی مستحق کمسنه‌لرکا دیررسز قالغان ایکی نسخه‌سی بزدن اوزنکزکا یادکار اولسون دیدی

﴿ قایتمق ﴾

۲۵ ـ ده اخشام مونکده مکه‌کا وداع ایدوب آیورلدوق . برساعت قداری بیاو باردوق . ایکنچی کونده جده‌کا یتوب دولت علیه ننك قیصریه اسملو یاپورینه کردوك . اوچ کون مونك حرکت ایدوب کیتدوك .

(۱) احمد ضیاءالدین شمس الدین الطرخانی اوله‌در عبدالنصیر بن محمد البوری طلبه‌سندندر اوتوز توقز یاشنده وقتنده ذوالحجه‌ده بنك اوچیوز یدنچی سنه‌ده مکه‌ده وفات ایتمشدر . فاضل وشاعر هم ادیب بر ذات ایدی .

(۲) اظهار الحق نسخه‌سی ترکیچه وفرانسزچه وباشقه لسانلرغه‌هم ترجمه ایدلمشدر .

۲۷ ـ ده طورسیناغه یتدوك . بوندهحاجی لرنی کرانتین ایچون چقاردی‌لر
طورسیناء شاب دینکزی بوینده ، مصر تصرفنده ، جده‌دن کلکان
اونك طرفده دور . ایکی اوچ عدد تاش بنالرهم کورله‌در . ساقلار ایچون
عرب عسکری ور واپورلاری توره‌در . ایکی کونده کرانتین مدتنی تمام
ایدوب کیتدوك . درقزلباش بزنك حجره‌مزکا کروب اوزی‌نینك مصحفی
چقاروب (هو الذی خلق الازواج کلها وجعل لکم من الفلك والانعام ماتر کبون)
آیتنی کورکزوب تفسیرنی صورادی . بن ایتکان صونکشونکا رضالق علامتی
کورکزوب چقدی . لکن بوکمسنه اوز مذهب‌لرنچه نمازنی رعایه ایدوب
دعالرنی درست اوقوب ، قرآن شریف آیة لرنی مناسب اورن‌لرندن
اوقدوقندن یخشی عالم در دیب حساب ایده ایدم حاجت اولوبمی صورادی
حاجت اولمای می صورادی ، معلوم اولمدی . سویس اسماعیلیه پورت
سعید شهرلرندن اوتوب کیتدوك .
۱۴ محرمده (۱۲۹۸) ازمیرکا کیلدوك . ازمیرده توشه‌چك حاجی‌لر
نرسه‌لرنی جیوب ، اورن‌لرندن کوچوب ، قایتوب یتدوك ، حاضر چقامز
دیب شادلانوب کیلدوکلرنده ، کرانتین ساقلامق لازم ایدوکی اعلام
ایدولدی . بونی ایشدوب خلق بیك مأیوس اولدیلر . آنکسزدن بوندای
مشقت چقوینه بیك کونکلسزلندیلر . خصوصا بزنك ایبداش زین الله
حاجی ، منزلدن قالورمن ، دکانم‌نی باشقه کشی آلور ، دیب خفالندی .
بوراحت سز خبرنك سببی بیله ایمش : بزدن مقدم کیلوب برانکلیز
واپوری

واپوری کرانتین کا قویلغان ایمش . ایمدی آنی قویغان صونك قیصریه نی هم قویمق لازم کلمش . چونکه بر سنی قویوب ده ایکنچسنی آزاد ایلمك مناسب کورلممش . حال بوکه قیصریه ده سلامتلك غالب اولدیغی حالده انکلیز واپورنده خسته لك غالب اولمش . آننك ده سببی ایسه اوزیننك فناوبورتی صولر ایچرتوب کیلوب ، حاجیلرنی یغموردن ساقلای آلمای یوشلاتوب صوق اثر ایدوی اولمش . قرق سکز ساعت مدت ایله کرانتین که چقاردیلر . اما بعض کمسنه لر ایله بن قالدوم . معلوم مدت نی تمام ایدوب حرکت ایتدوك .

۱۴ — ده جمعه کیچه سنده آی تمام طوتلدی . خسوف نمازی اوقدوق . هم ناظوره ایله قاراب باردم . پاپور قوری غه یاقن باره ایدی . دینکز بوینده بولغان قریه لر ، باقچه لر کورلوب قاله لر ایدی .

۱۶ — ده کلیبولی نی صولده قالدروب اوتدوك . جامع لری کورلدی . بزننك کورشی حجره مزده محمد اسلو بر زنجانلی بار ایدی . کیومی ایله عرب که اوخشاغان اولسه ده تیلی ترکی ایدی . اوزنی شافعی مذهبنده دیکان ایدی ، لکن سنی لرکه ده ، شیعی لرکه ده قاتوشمدی . تبریز قزلباشلری بو کمسنه نی زنجانده امام دیدیلر . اوستالده بر کتاب مطالعه ایدوب اولتورغانونی کوروب بوروش ده سوزلشدوك :

بن — بونه کتاب ؟

زنجانلی — عبر .

بن – شهاب الدين العسقلانی (۱) اثری می ؟

زنجانلی – یوق، دکل .

بن – قایو فن‌دن ؟

زنجانلی – تاریخ‌دن .

بن – آلای ایسه، ابن‌خلدون (۲) ننك « عنوان العبر وديوان المبتدا والخبر فی اخبار العرب والعجم والبربر » نام کتابی اولور .

زنجانلی – بلی . بو کتاب سزده بارمی ؟

بن – کوب نسخه‌لری بار . بوجوابمه قارشو اوّل جلدنده اصحاب اختلافی حقنده برسوزنی فهملای آلمایمن، بلکسن کوریان سن دیب کورکزمکچی بولوب کوب آقتاردی، اما تابا آلمادی . حاجی زین‌الله، اول کشی اوزنی بیك الوغ طوته‌در، خلق بنی‌هم بنم اسممنی بیلمایلر، اما استانبولغه بارغاچ صوقر سلیمنی تانتورمن (۳) دیب ایته‌در، دیو حکایت قیلدی بوکمسنه قاری عبد الحمید البخاری القزلجاری‌غه اوچراب مملکتنی مورامش .

(۱) بوکمسنه ابوالفضل شهاب الدین احمد بن علی العسقلانی الشافعی اوله‌در ۸۵۲ ده مصرده وفات ایتمشدر . مصنفاتی کوب اولسه‌ده « عبر » اسملو کتابی بارلغی کورلمدی . شوننك ایچون فاضل مرجانی‌ننك بو سوءالی ننك سببی بزکه معلوم اولمدی .

(۲) ابوزید عبد الرحمن بن محمددر . ۸۵۹ ده وفات‌در . بوکمسنه‌ننك ترجمه سنی بیلمك ده، الوغ علمدر .

(۳) تاریخ بیلکان کشیلرکه بوننك بوسوزیننك حکمتی معلوم‌در .

قاری

قاری تاشکندلی ' دیب جواب ویردکنده ' تاشکند هم بخارا خلقی مسلمان اولدوقلری حالده شیعه لرنی ساتمق‌نی نه وجه ایله درست کوره‌لر دیو بحث ایلمش . قاری؛ شیعه لر صحابه‌لرنی سب ایدولری (۱) سببلی کافر اوله‌لر ' شوننك ایچون ساتمق درست دیدکنده آلای اولسه آنلر مرتد اوله‌لر . مرتدنی ساتمق درست دکل دیب ' قاری‌نی الزام ایلمش . اجماع ننك حجة ایدوکنی انکار ایتدوکینه قارشو ملامصطفی سوزلب قاراسده ، سزده علم یوق ' بلرمنرنکز تقلید ' دیمش (۲) .

۱۷ ــ ده استانبول غه یتدوك .

ایکنچی مرتبه استانبولده

بر دکانده خواقندلی میرزا عبد الرحیم اسلو کشینی کوردم آندن خدایار خان احوالنی صوراشدوم . حاضرنده بغدادده دیدی .

۱۹ ــ ده منیف پاشاغه ملاقات ایتدوم . مجلسنده اوزاق وقت قالدوم . بیك فاضل وکامل ذات ایمش . بش تورلی لسان ایله سوزلرگا ماهر ایدوکنی بیان ایتدی . عرب ' فارسی لغتنده اولغان اقتدارنی بزهم بیلوب تحسین ایتدوك . حتی‌که بری سکز وایکنچسی دورت یاشده اولغان اوغللرینك فارسی بیلدوکلری معلوم اولدی . الوغ اوغلینه فارسیچه « افندی ننك قولنی اوپ » دیدوکنده کلوب بنم قولمنی اوپدی . کیچی اوغلی ایله بیله سوز اولدی .

---

(۱) بوحقده تیل‌نی ایرکن یبارەك مناسب دکلدر . چونکه بوشی شیعه‌لر قاشنده لازم عمل دکلدر . سکوت ایدوچی‌لری کوبدر . آنلرننك اوز کتابلری ایله اشنا اولمغلقمز اقتضا ایدر .

(۲) بیك درست ایتکان .

پاشا — چه می‌خواهی ؟

بالا — پول می‌خواهم .

بن — پول می‌خواهی یا پاره ؟!

بالا — پول می‌خواهم .

پاشا — پاره‌دم فرقی نمی‌کند ؟!

بالا — می‌کرم .

خانه‌سنده بر الوغ آیو آیاق اوزرینه باسوب طوره ایدی . بونی روسیه ایمپراطوری آطقان ایمش . ایمپراطور طرفندن ، دولت علیه‌نینگ پیتربورغ ایلچیسی خلیل پاشاغه هدیه ایدلوب ، خلیل پاشا ایسه منیم پاشاغه ویرمش ایمش . خانه‌سی‌نینگ توبان قاتنده طعام یدوك . اوست قاتینه بنوب قهوه وچای ایچدوك . خانه اسبابی بیك مکلف وتزو آلتونلی اوستال واورندقلر کوروب عجب ایتدوك (۱) . مرمر تاشندن ایشلنگان ، بر خاتون صورتی هم کوردك . بلکه بزنینگ بوخصوصده اولغان معرفتمزنی بیلمك ایچون بولسه کرك ، بزدن « بو نه بهادر ؟ » دیب سؤال ایتدی . صونکندن اوزی بزنینگ تنکه‌فیمتنده ایدوکنی بیان قیلدی . گاه عربی گاه فارسی ، گاه ترکی سوزلدی . « سر اللیال فی القلب والابدال » نام کتاب ایله « بر ازبیلیا سیاحت نامه‌سی » نام کتابنی هدیه ایدوب بنگا ویردی . بز بونینگ خانه‌سنده ایکان وقتمزده کیلوب کروب چقوچی کشی‌لر کوب اولدی . بونلر آراسنده بعض بر معتبر والوغ ذاتلر کورلدی . کیتکان وقتمزده اوزاتوب ایشکا قدر کیلدی . نه کتاب کرك اولسه‌ده مکتوب ایله بیان ایلسه‌نکز توقفسز کوندررمز دیدی .

(۱) سزدن صونگ بوندای تکلف ومودهلر قزانلی‌لرده هم ترقیده دیب ایشلامز

۲ — ده‌شریف حضرتلرینه (سید عون بن محمد بن عون) باردوم . بوننك
حضورنده صادق پاشانك (۱) وکیلی بار ایدی . دهی‌ر آق سقاللی
کشی کیلوب شریف‌ننك قول وایتاکلرنی اوپدی . شریف حضرتلری بونکار،
ات عالی‌نکزدیو خطاب ایدوب سوزلدی . صونکندن بیلدم بوکمسنه
عزت افندی نامنده بر ذات ایمش . اچی قهوه ایچدوك .
یتدکمز وقتده شریف حضرتلری ایشك طوتقه‌سنی طوتوب طورردی .
۴ — ده استانبولدن واپور ایله کیتدوك ارچونچی کونده ادیس ده اولوب
ول ...رن هم ماشینه‌غه اولتوردوق .
۲ — ...نیژنوی‌کا یتوب بوچته یعنی چانه و آت ایله قزانغه یوللاندوق .
۲ — ده (۲۵ کانون اول) شنبه کون ایکندی‌دن مقدم قزانغه قایتوب یتدوك
...رنچی مسجد امامه‌سنده دوستلر واهالی ایله کورشدوك . مسجدکا
کرود ایکندی اوقوب خانه‌مزکا قایتدوم . اهل واولاد ایله کورشوب الله
تعالی حضرتینه حمد وثناء ایتدوم .

﴿ تمت ﴾

(۱) تونس‌ننك محمد صادق پاشا بن الحسین‌در . ولادتی ۱۲۲۳ سنه‌سنده
اول...ب یتمش بش باشنده وقتنده ۱۲۹۷ سنه‌سنده تونس‌ده وفات‌در .
...رینه ...لی نام قارنداشی والی اولوب فرانسز حمایه‌سنی قبول ایلمشدر .

فاضل مرجانی ننك قسقچه ترجمه‌سی

شهاب الدين هارون بن بهاءالدين بن سبحان بن عبدالكريم المرجا
القزانی البلغاری رحمه‌الله تعالی . ١٢٣٣ سنه‌ده شهر ربيع الاول ٧ ده طوغمشدر
زمانه‌سی ننك معتبر عالم لرندن استفاده ايدوب حرمتلو مشائخ لـر
كوروب صحبت ايتمشدر . (١٢٩٥) ده قزان شهرينه كيلوب برنچی مسج
حضورنده امام، خطيب، مدرس، محتسب، آخوند، اولمشدر . (١٣٠٩) ده
شعبان (٢٨) ده يتمش دورت ياشنده ايكان وقتنده بو عالم كا وداع ايلمشدر
قبری قزان مقبره‌سنده‌در . شعر، آدم نك عمری اگر بنك ييل اولورسه عاقبت
، دم كلور صان بركيچه عالم ده مهمان اولمامش ، شهاب الدين حضرت
آچق يوزلی، الوغ بدنلی، خوش سوزلی، وقارلی، اوشنداق علوم اسلاميه
ماهر، علم انشاء، تواريخ وادبيات ده حظی وافر اولمشدر . عرب شعرلرند
كوب شی‌لر ، كشاف ، بيضاوی ، مدارك، احيا ، كبی اكابر اثرلر ندن پوق
نرسه‌لر حفظنده اولمشدر . كتب اسلاميه نی تنقيد ، واوزی ننك قومی ايچو
خدمت ايلمك نی مسلك ايلمشدر . بيله يولده اولغان كمسنه‌لرننك نه كبی
مشقت‌لر ومحنت‌لر ايله مبتلا اوله‌چقلری معلوم‌در . شو ننك ايچون بوذان
زمانه ننك بيك اچی تشلاولرنی كورمش لكن توزمشدر . عالی فكری، ثباتل
قلمی ايله برلشوب تا اولكان كونه قدر بهادر عسكر كبی حركت ايلمشدر
ملت وقوم مزكا خدمت ايلمك فكرنده اولغان حرمتلو دوست وقارنداش
لرمزكا بو ننـك حالی هر وقـت‌ده كوچـر كچ واورنـاك اوله بيلـد

﴿ رضاء الدين بن فخر الدين ﴾